

Medijsko izvještavanje o izbjegličkoj krizi 2015. i 2016. godine u Republici Hrvatskoj

Zenko, Vjera

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:547249>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Vjera Zenko

**MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O
IZBJEGLIČKOJ KRIZI 2015. I 2016.
GODINE U REPUBLICI HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

VJERA ZENKO

**MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O
IZBJEGLIČKOJ KRIZI 2015. I 2016.
GODINE U REPUBLICI HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Danijel Labaš

Zagreb, 2021.

SAŽETAK

Medijsko izvještavanje o izbjegličkoj krizi u Republici Hrvatskoj 2015. i 2016. godine istraživački je rad proveden metodom analize sadržaja. Istraživanje je provedeno na tri internetska portala: Jutarnji.hr, Večernji.hr te Dnevno.hr u vremenskom razdoblju od 17. do 27. rujna 2015. godine te od 7. do 27. ožujka 2016. godine. Prvo razdoblje odnosi se na svojevrsni početak izbjegličke krize u Hrvatskoj, a drugi dio na dogovor Europske unije i Turske koji je označio kraj toga izbjegličkog vala. Rad osim istraživanja sadrži i teorijski dio u kojemu je riječ o migracijama, izbjegličkoj krizi 2015. godine te o ulozi medija u društvu.

Izbjeglička kriza 2015. godine u Republici Hrvatskoj bila je jedan od najvećih izazova za našu zemlju te je sukladno tome ta tema bila među najzastupljenijima u medijima. Način na koji su novinari izvještavali o događajima vezanima uz dolazak izbjeglica na hrvatski teritorij uvelike je utjecao na stavove građana. Cilj je ovoga rada utvrditi jesu li mediji o imigrantima pisali objektivno i nepristrano te u skladu s etičkim načelima struke. Također želimo ispitati polarizaciju među suprotstavljenim stranama i svjetonazorima. Točnije, jesu li liberalniji portali prema imigrantima iskazivali dobrodošlicu, a konzervativniji se protivili njihovom dolasku.

Ključne riječi: izbjeglička kriza, imigranti, izvještavanje, mediji, novinarska etika, objektivnost

SUMMARY

Media reporting on Refugee and migrant crisis in Croatia during 2015. and 2016. is a thesis based on a research. The research contains the results of analysis of the content of the internet portals Jutarnji.hr, Večernji.hr and Dnevno.hr. in period od time from September 17th to 27th 2015. and from March 7th to 27th in 2016. The first period refers to the beginning of the migrant crisis in Croatia, while the second period relates to the temporary ending of the crisis. This paper also contains a theoretical part which defines migrations throughout the history, refugee crisis in 2015. and the media role in our society.

The refugee crisis in 2015 in the Republic of Croatia was one of the biggest challenges for our country, and accordingly this topic was among the most represented in the media. The way in which journalists reported on events related to the arrival of refugees on Croatian territory greatly influenced the attitudes of citizens. The aim of this paper is to determine whether the media wrote about immigrants objectively and impartially and in accordance with the ethical principles of the profession. We also want to examine the polarization between opposing sides and beliefs. Specifically, whether more liberal portals welcomed immigrants and more conservative ones opposed their arrival.

Key words: refugee crisis, immigrants, reporting, media, ethics of journalism, objectivity

Sadržaj

UVOD.....	1
1. MEDIJI I NJIHOVA ULOGA U DRUŠTVU	2
1.1. Funkcija medija.....	2
1.2. Utjecaj medija na javnost.....	3
1.3. Etički i profesionalni standardi medijskog izvještavanja	6
2. MIGRANTSKA KRIZA	10
2.1. Velike seobe naroda u povijesti	10
2.2. Migrantski val s Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike prema Europi	2
2.3. Migrantski val kroz Republiku Hrvatsku	4
2.4. Sigurnost građana i zaštita granica.....	5
2.5. Sporazum Europske unije i Turske o zbrinjavanju migranata.....	6
3. ISTRAŽIVANJE I METODOLOGIJA RADA	7
3.1. Metodologija rada, ciljevi, uzorak i hipoteze istraživanja	7
3.2. Odnos prema migrantima u glavnoj temi Izbjeglička kriza u Republici Hrvatskoj...13	
3.3. Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Republici Hrvatskoj	15
3.4. Pluralnost izvora informacija	16
3.5. Naslovi priloga	18
3.6. Svrha priloga.....	20
4. RASPRAVA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	21
ZAKLJUČAK	24
POPIS LITERATURE.....	25

UVOD

Tema migrantskog vala koji je došao do hrvatskih granica 2015. godine u to vrijeme zauzela je velik prostor u medijima. Većini hrvatskih građana mediji su bili jedini izvor informacija o događajima na našim granicama. Vijesti o postupanju hrvatske policije s migrantima i o ponašanju migranata preplavile su medije i njihove čitatelje. Medijskim određivanjem okvira (*framing*), odabirom i isticanjem nekih vidova percipirane stvarnosti, oblikovan je način izvještavanja koji je mogao imati utjecaja i na percepciju javnosti. Kao i velik dio društva, mediji su se često vidljivo polarizirali na dvije skupine. Sukladno svojim svjetonazorima jedni su jasno iskazivali svoju potporu imigrantima i isticali svoj liberalni stav, dok su drugi svojim napisima iskazivali nezadovoljstvo odlukama političara i brigu za sigurnost države.

Poput ostalih građana, međusobno se nisu složili niti europski politički vođe. Dok je njemačka kancelarka Angela Merkel, čija je politika prozvana „politikom otvorenih vrata“ bila spremna prihvatiti sve imigrante, predsjednik Vlade Republike Mađarske Viktor Orbán u jednom je trenutku zatvorio granicu prema Srbiji, a zatim uz granicu postavio ogradu. Taj potez mađarskog predsjednika Vlade izazvao je tzv. domino-efekt – zbog kojeg su sve zemlje južno od Mađarske također zaustavile migrante, uključujući i Hrvatsku. Gotovo sve izbjeglice na tzv. Balkanskoj ruti u jednom trenutku nalazile su se u Hrvatskoj iz koje nisu mogle dalje prema sjeveru zbog zatvorenih granica Mađarske, Slovenije i Austrije. Kroz Hrvatsku u 2015. godini prošlo je više od 550 000 migranata te je unatoč svim poduzetim mjerama u Hrvatskoj nastala kriza.

Rad će se baviti istraživanjem načina na koji su odabrani hrvatski portali izvještavali o temi migrantske krize u Republici Hrvatskoj tijekom migrantskog vala 2015./2016. godine. Rad će biti podijeljen u dva veća dijela – teorijski i istraživački, a samo istraživanje biti će provedeno metodom analize sadržaja odabranih portala.

Danas uglavnom svi tradicionalni mediji (tiskovine, TV, radio) imaju i svoje internetske inačice, koje su ujedno pristupačne najvećem broju građana. Osim toga, provedba istraživanja sadržaja i analize članaka na temelju određenih ključnih riječi najjednostavniji je način pretraživanja, zahvaljujući mogućnostima interneta i pristupu tražilicama na samim portalima. Upravo smo iz tog razloga odabrali internetske portale za ovo istraživanje.

1. MEDIJI I NJIHOVA ULOGA U DRUŠTVU

1.1. Funkcija medija

Mediji kao posrednici prijenosa poruke od pošiljatelja poruke do primatelja imaju više funkcija od samog prenošenja poruke. Iako je prijenos medijske poruke temeljni zadatak, postavlja se pitanje zašto je ta poruka važna za primatelja. Posebice u današnjem svijetu suvremeni mediji imaju brojne zadaće i uloge i društvu. Razni su teoretičari iznosili svoja razmatranja o tom pitanju te ćemo navesti neke od njih.

Informacija, artikulacija, agenda setting, kritika i kontrola, zabava, obrazovanje, socijalizacija te integracija najvažnije su funkcije medija prema Štefanu Rus-Mol i Ani Zagorac-Keršer (Jurčić, 2017: 130). Funkcija informacije povećanje je opće informiranosti o društveno važnim pitanjima kako bi se o njima bolje donosile odluke. Artikulacija se odnosi na oblikovanje i postavljanje problema u realne i vidljive okvire u kojima ih javnost može opažati, a agenda setting na uspostavljanje prioriteta u tretmanu društvenih tema te stavljanje istih na mjesta gdje se oni trebaju riješiti; stavljanje problema i tema pred javnost, ali i onih koji ih moraju rješavati bez odgađanja. Nadalje, funkcija je kritike i kontrole omogućiti da se ništa ne skriva od javnosti, nadzirati vlast, politiku, biznis i sve javne nositelje ovlasti, dok je funkcija zabave, obrazovanja, socijalizacije i integracije jasna (2017: 130).

Promatranje sredine kroz pribavljanje, analizu, filtriranje i plasman informacija od važnosti za građane; osiguravanje socijalne komunikacije kroz stvaranje uvjeta za javnu diskusiju i povezivanje pojedinca u javnome diskursu; predstavljanje slike o svijetu, posebno o udaljenim pojavama koja naša čula ne sagledavaju; prenošenje kulture (tradicije, vrijednosti, nasljeđa); prinos sreći i zabava (korisnici medija uglavnom očekuju da ih mediji zabave i potaknu stvaralaštvo); prodaja (mediji povećavaju prodaju i dodatno potiču razvoj potrošačkog društva; oni su glavno sredstvo oglašavanja i imaju ključnu poziciju u lancu prodaje) Jean-Claude Bertrand ističe kao funkcije medija u društvu (2017: 130).

Tena Martinić nabroja šest glavnih funkcija medija: informacijska funkcija (autorica ovu funkciju ističe kao najvažniju jer je međuovisnost širih društvenih zajednica daleko veća nego prije, a pojedinac je ovisniji o okolini zbog svoga ograničenog dijapazona); selekcijska i interpretacijska funkcija (ona omogućuje stjecanje svijesti o zajedničkim problemima te

doprinosi koheziji zajednice); eksplikacijska funkcija (služi za uspostavljanje i održavanje kolektivne svijesti, a na osobnoj razini njome se postiže integracija pojedinca u zajedničku akciju); obrazovna funkcija (kulturni se sadržaji prenose s jedne generacije na drugu, povećava se društvena kohezija, proširuju se društvene norme, nastavlja se socijalizacija); zabavljачka funkcija (opuštanje svojstveno kolektivu i pojedincu); estetska funkcija (mediji se svojim oblikovnim mogućnostima nameću kao novi umjetnički izraz) (Jurčić, 2017: 131).

Međutim, istovremeno uz funkcije medija postoje i njihove disfunkcije (2017: 131). Rezultat komunikacije ne mora nužno biti u skladu s motivima komunikatora, već primatelj taj sadržaj interpretira prema vlastitim vrijednostima i znanju te mu „pridaje značenje koje nije eksplicitno iskazano“ (Jurčić, 2017: 131). Prema toj teoriji, disfunkcija informacije bile bi neželjene posljedice informiranja javnosti, na primjer izazivanje nezadovoljstva izvještavanjem i stvaranjem predodžbe o boljim društvima. Disfunkcija estetske funkcije pak bi bila nastanak potrošačke kulture, a to znači da primatelj ipak nije potpuno pasivan u procesu komunikacije te da manipulacija nije neograničena.

Usporedimo li stavove citiranih teoretičara, očigledno je da gotovo svi imaju različite stavove o tome koje su funkcije medija. Svaki je medij predodređen za različite funkcije. Mediji danas imaju ulogu da budu pouzdana društvena aktivnost, koja je neraskidivi dio modernoga i suvremenoga života. „Glavne odlike medija jesu da utječu na formiranje masovnoga konzumentskog društva koje je uglavnom u rascjepu sa samostalnim odlučivanjem pa ih u tome smislu i razlikujemo prema snazi ekspresije, ali i utjecaja na publiku“ zaključuje Jurčić (2017: 132).

1.2. Utjecaj medija na javnost

Migrantska je kriza stvarnost koja je dotakla većinu europskih, a tako i hrvatskih građana. Dok su se neki s migrantima susreli izravno, drugi su putem medija pratili zbivanja te na temelju vijesti donosili stavove o izbjeglicama. Kao i uvijek, upravo je utjecaj medija na čitatelje bio ključan za njihovo donošenje zaključaka i mišljenja.

Upravo stoga ne čudi što je „odnos medija i društva značajno odredio odnose u društvu. Mediji nisu iznad ni izvan društva. Najtočnije definiranje odnosa medija i društva je da „kakvo je društvo, takvi su i mediji“ (Malović, 2007: 9).

Blanka Jergović u svojem istraživanju navodi stajalište Josepha Thomasa Klappera koji kaže kako mediji imaju moć kreiranja stavova i to o novim temama, dakle onima o kojima čitatelj ima malo ili nikakvo prethodno znanje. Takve teme su po definiciji upravo one koje se vežu za iznenadne, neočekivane i teško predvidive događaje koji počesto prerastaju u krize (Jergović, 2003: 1001).

Upravo u takvim situacijama, kako je to već istaknuo Walter Lippmann, mediji mogu kontrolirati javno mnijenje fokusiranjem pažnje publike na jednu temu, ignorirajući ostale. Na ovoj pretpostavci Edward L. Bernays izradio je prvi priručnik za upravljanje ovim fenomenom poznat kao teorija postavljanja agende (*agenda-setting*). Teorijski okvir *agenda-settinga* (postavljanje medijskih tema) polazi od premise da „masovni mediji imaju mogućnost prijenosa tišine na publiku o nekoj temi“ iz čega proizlazi „kako masovni mediji možda nisu toliko uspješni govoriti ljudima što da misle, ali su iznenađujuće uspješni u tome da govore svojoj publici o čemu da misle“ (Perinić, 2018: 8).

Do istog su zaključka došli Maxwell E. McCombs i Donald L. Shaw u svojem istraživanju tijekom predizborne kampanje u SAD-u 1968. godine. Rezultati ispitivanja pokazali su kako čitatelji i urednici iste teme u javnom prostoru smatraju važnima (Bertek, 2017: 5).

„Utjecaj masovnih medija u suvremenom industrijskom društvu jedno je od najstarijih i teorijski najprjepornijih pitanja. S jedne strane, mediji se često optužuju za mnoge nepoželjne društvene pojave, dok im se, s druge strane, pripisuju brojni pozitivni utjecaji“ (Mraović, 1991: 121).

Budući da mediji imaju značajnu ulogu u kreiranju stavova i mišljenja potrebno je odgovorno izvještavati o ljudima i događajima. Društvena uloga medija značajna je jer „Moć masovnih medija nedvojbeno je velika. Neki kažu nekontrolirano snažna, utjecajna i sposobna mijenjati svijet. Oni realniji i bolje obaviješteni o medijskoj zbilji nisu skloni preuveličavati moć medija, nego je procjenjuju prema njihovoj društvenoj ulozi“ (Malović, 2005: 53).

W. T. Potter u svome djelu *Media Literacy* iz 2001. godine utjecaje medija dijeli u dvije kategorije: kratkoročne (utjecaj do kojeg dolazi odmah nakon primanja medijskog sadržaja) i

dugoročne (utjecaj koji se manifestira dugo vremena nakon toga). Ističe da mediji utječu na naše znanje jer iz medija učimo. Drugo, mediji oblikuju naše misli te tako djeluju na naše stajalište o nekome pitanju i uvjerenja. Treće, mediji djeluju na emocije, primjerice dok gledamo film, osjećamo strah, bol, veselje ili tugu. Četvrto, potiču fiziološke reakcije te svakako utječu na ponašanje svojih recipijenata, posebice kod mlađe populacije i djece (Jurčić, 2017: 134).

Od negativnih utjecaja medija na publiku najčešće se navode: pretjeran konzumerizam, opsjednutost zabavom, manipulaciju, jezičnu nekulturu, pornografiju rodnu diskriminaciju, pasivizaciju i nasilje (Jurčić, 2017: 135). Međutim, mediji istovremeno mogu potaknuti na određeno pozitivno ponašanje. Neka od tih su doprinos razvoju društva u cjelini, poticanje na toleranciju, smanjivanje razlike između društvenih slojeva, poticanje mašte i kreativnosti. Ipak, najvažnije pozitivne strane medija su informiranost, obrazovanje i zabava. Informiranost je, jednako kao i komunikacija, iznimno važna u društvu. Danas živimo u informacijskome društvu, stoga suvremeni čovjek ima potrebu za informacijama jer mu one pomažu u funkcioniranju i održavanju društvenoga života (Jurčić, 2017: 135).

Dakle, ne možemo sa sigurnošću reći imaju li mediji pozitivan ili negativan utjecaj na društvo, niti smatramo da mora nužno biti jedno od toga. Sredstva masovne komunikacije uvelike utječu na suvremenog čovjeka stoga ne čudi da taj utjecaj može biti i dobar i loš. Glavni je cilj medija zadovoljavanje potrebe čovjeka da bude obaviješten o važnim društvenim procesima i svim relevantnim događanjima, a preko medija se prenose informativni, edukativni i zabavni sadržaji koji utječu na svakog pojedinca. Pozitivan utjecaj medija odnosi se na stjecanje znanja i umijeća, usvajanje znanstvenog i kulturnog nasljeđa, bogatstvo moralne i socijalne dimenzije te razvoj stvaralačkih sposobnosti. Međutim, mediji vrše i negativan utjecaj na pojedince, a također često sugeriraju njihovo društveno ponašanje. Taj negativan utjecaj vrši se preko prezentiranja onih sadržaja koji favoriziraju nasilje, pretjerani konzumerizam te kriminal (Jurčić, 2017: 133).

Pripadnici marksističke kritike Frankfurtske škole smatrali su da mediji zaglupljuju mase, a postmodernist Jean Baudrillard u svome sociološkom tumačenju smatra da je suvremeni čovjek pod utjecajem masovnih medija te da više nema vlastitoga prostora stvarnosti; mediji su proizveli simultanost, simultanost je otac spektakla, a spektakl kraj suosjećajnosti i misaonosti (Jurčić, 2017: 134). Američki autor Noam Chomsky tvrdi kako mediji u suvremenome društvu imaju presudnu ulogu u sastavu kontrole i nadzora masa, da

njima upravljaju privatni kapital i javni interesi, te upozorava na to da su i školske ustanove također dio aparata za indoktrinaciju i dezinformaciju (2017: 134).

Iako znamo koliko se novinari trude održati svoju profesiju na razini vrijednoj povjerenja te obraniti svoju struku, povremeni prijestupi dovoljni su da bace novinarstvo u blato. Senzacionalizam, skandali, manipulacije, govor mržnje, povreda dostojanstva čovjeka i svih mogućih ljudskih prava nanijele su novinarstvu neprocjenjive štete (Malović, Ricchiardi, Vilović, 2007: 7).

1.3. Etički i profesionalni standardi medijskog izvještavanja

Hrvatski su mediji, pritom, izvještavajući prenosili ne samo informacije i novosti već u mnogo slučajeva izravno i stavove te izjave političara, sudionika raznih građanskih inicijativa, članova islamske zajednice u Hrvatskoj, javnih osoba, stručnjaka, a nerijetko su i sami medijski djelatnici komentirali događanja i iznosili vlastita razmišljanja u vezi s temom.

Međutim, s obzirom na sve postojeće postulate izvještavanja u novinarstvu koji zahtijevaju objektivnost i nepristranost u medijskim sadržajima, ali i pridržavanje etičkih normi prilikom stvaranja tih sadržaja, takav je oblik eksplicitnoga opredjeljenja nedvojbeni primjer neprofesionalnoga i neetičnog pristupa, jer „umjesto da se stavovi temelje na činjenicama, ne objavljuju se činjenice već interpretacije događaja“ (Malović, 2007: 28).

Kada su u pitanju očekivanja čitatelja prema novinarima, ističu se: istinito izvještavanje (provjerljivi i relevantni izvori informacija navedeni uz vijesti), dokaz novinarove odgovornosti prema publici (vijesti i priče moraju ispunjavati potrebe čitatelja, a ne političke i ekonomske interese), neovisnost novinara prema onima o kojima izvještava (novinar se ne smije priklanjati niti jednoj strani priče), postavljanje novinara u obranu obespravljenih (novinari trebaju biti u službi javnog interesa), pravo primatelja da iznese kritiku ili komentar (kojim god putem moguće), te izvještavanje o relevantnim vijestima (pravodobno izvještavanja o pitanjima važnima za društvo) (Labaš, 2005: 292-293).

Osim pitanja objektivnosti i etičnosti novinara, u obzir moramo uzeti i odgovornost čitatelja. Kao i u drugim odnosima u društvu, često se pitamo čita li publika sadržaj upitne

kvalitete zato što joj se to nudi, ili se takav sadržaj proizvodi zato što ga publika traži. Danijel Labaš u svojem izlaganju ističe kako je na čitateljima da odaberu iz kojeg će se izvora informirati te da je odgovornost isključivo na nama samima. „Stoga može začuditi činjenica da su u Hrvatskoj najnakladnije novine one koje 'dižu najviše prašine' te da su najgledanije televizijske i najslušanije radijske emisije one koje su dovoljno 'pikantne', a isto to vrijedi i za internetske portale i stranice” (Labaš, 2010: 173-174). Na kraju krajeva autonomija svakog čovjeka u izboru medija pruža im mogućnost da ostvare i svoje pravo na informiranje iz određenoga izvora, dok drugi mogu zaobilaziti ili ignorirati. Mentalitet današnjeg čovjeka ne dopušta da izvor morala i moralnih vrednota bude netko ili nešto izvan čovjeka, izvan njegove svijesti.

Nadalje, novinarska etika izuzetno je važan aspekt novinarskoga poziva, svakodnevnoga djelovanja te odgovornosti prema publici, sadržajima, ali u konačnici i prema samima sebi. Riječ o dijelu primijenjene etike, koja se svodi na ostvarivanje relevantnih etičkih načela u novinarskoj struci. To znači da se medijska etika svodi, ili bi se trebala svoditi, na odgovoran odnos novinara prema publici. U prvom se redu ta odgovornost odnosi na samoregulaciju i kontrolu pri istraživanju i izvještavanju. To dalje znači, da je svaki odgovorni medijski djelatnik, onaj koji se trudi smanjiti štetu prema konzumentima medijskog sadržaja i preuzima odgovornost za vlastite postupke (Ward, 2011: 54-55).

Zbog toga Melita Poler Kovačić napominje kako novinarska etika prvenstveno zahtijeva od medijskih djelatnika poštivanje svakog čovjeka (1998). Kako bi novinarski rad bio moguć pod tim kriterijima, od etičkih načela i profesionalnih standarda novinarske struke, ističu se „istinito, točno, pošteno, nepristrano i uravnoteženo izvještavanje” (Malović, 2005: 18) te objektivni i etički pristupi, bez obzira na karakteristike komunikatora i medijskog sadržaja koji proizvode (Kunczik i Zipfel, 2006: 144).

Kao sustav načela, moral ili kodeks ponašanja te vrijednosti i životna pravila što su ih prihvatili pojedinci i skupine koje traže putokaze o ljudskom ponašanju i ono što je dobro ili loše, pravo ili krivo, novinarsku je etiku definirao američki teoretičar Conrad Fink (Malović, Ricchiardi, Vilović, 2007: 28).

S ciljem usmjeravanja novinara prema kvalitetnom i istinitom izvještavanju, razna etička načela, pravila i kodeksi koristili su se kao smjernice od samih početaka novinarske profesije, kako bi usmjeravale novinare u njihovom radu, a postoje i razni oblici pisanih normi vladanja i poštovanja etičkih normi (Malović, Ricchiardi, Vilović, 2007: 48).

Točnije, početkom 20. stoljeća u SAD-u, a nakon toga i u Europi. Prvi etički kodeks za novinare u Americi usvojilo je 1910. godine Udruženje urednika Kansasa (Kansas Editorial Association). U kodeksu je navedeno da „oglašavanje i vijesti moraju biti iskrene, pravedne i pristojne, a novinari ne smiju prihvaćati bilo kakve uljudnosti, neobične usluge i mogućnosti za osobni dobitak“. Po uzoru na Udruženje urednika Kansasa kroz sljedećih su desetak godina mnoge američke novine i udruženja novinara i urednika na razini država donijele svoje etičke kodekse. Američko udruženje novinskih urednika (The American Society of Newspaper Editors - ASNE) 1923. donijelo je svoj prvi normativni tekst pod nazivom Kanoni novinarstva (Canons of Journalism) - prvi nacionalni etički kodeks iza kojega je stajalo udruženje novinskih urednika (Ivanuš, 2021: 75).

Kodeks časti hrvatskih novinara Hrvatskog novinarskog društva u općim načelima propisuje:

U svom su radu novinari dužni braniti ljudska prava, dostojanstvo, slobode i vrijednosti, uvažavati pluralizam ideja i nazora, opirati se svim oblicima cenzure, pridonositi jačanju pravne države i kao dio javnosti sudjelovati u demokratskoj kontroli moći i vlasti. Novinari se pridržavaju Ustava i zakona Republike Hrvatske, njeguju kulturu i etiku javne riječi i uvažavaju civilizacijska dostignuća i vrijednosti. Njihova je obveza pridržavati se profesionalnih etičkih načela.

Članak 13. istoga Kodeksa koji govori o temeljnim ljudskim pravima i slobodama propisuje:

Novinari u svom djelovanju poštuju, štite i promiču temeljna ljudska prava i slobode, a osobito načelo jednakosti svih građana. Posebna se odgovornost očekuje kad se izvještava ili komentira prava, potrebe, probleme i zahtjeve manjinskih društvenih skupina. Informaciju o rasi, boji kože, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti, životnoj dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji, rodnom izražavanju, bilo kojoj fizičkoj ili mentalnoj osobini ili bolesti, bračnom stanju, životnom stilu, društvenom položaju, imovinskom statusu ili razini obrazovanja novinar navodi samo ako je ona izrazito relevantna u kontekstu u kojem se iznosi. Nedopustivo je koristiti stereotipe, pejorativne izraze, ponižavajuće prikazivanje, kao i svaki drugi oblik izravnog ili neizravnog poticanja ili podržavanja diskriminacije.

Deklaraciju o načelima ponašanja novinara usvojila je međunarodna federacija novinara 1954. godine u Bordeauxu te je 1986. godine dopunjena. Ova deklaracija proglašena je „standardom profesionalnog ponašanja za novinare koji se bave prikupljanjem, prijenosom, širenjem i komentiranjem vijesti i informacija i opisivanjem događaja“ (Malović, Ricchiardi, Vilović, 2007: 198).

Nastavno na spomenute dokumente, Münchenska deklaracija prihvaćena je od strane šest sindikata novinara iz šest zemalja Europske zajednice u Münchenu 23. i 24. studenoga 1971. godine te se u preambuli posebno navodi kako je odgovornost novinara prema javnosti prioritarna u odnosu na vlasnika medija i vlast.

Određivanje odgovornosti kao osnove etike novinarskoga poziva možda nikada kao danas nije bila tako aktualna u hrvatskom novinarstvu. S pravom se pitamo kako djelovati u skladu s etičkim načelima u novinarstvu, a kako bi novinari služili općim društvenim dobrima te uza sve to postizali očekivane rezultate, posebno u istraživačkom novinarstvu. Na putu do željenog rezultata svoga istraživanja novinari se nerijetko služe i krajnje nemoralnim metodama: od lažnoga predstavljanja, objavljivanja tajnih dokumenata, snimanja razgovora bez znanja sugovornika do kupovine dokumenata ili sličnoga.

Kao što smo naveli, postoji mnoštvo etičkih kodeksa čija bi se načela trebala uzeti u obzir pri medijskom izvještavanju. Unatoč postojanju velikog broja kodeksa i zakona, jasne granice djelovanja novinarske profesije još uvijek nisu uspostavljene zbog čega najveći dio odgovornosti snosi upravo novinar, koji u određenom trenutku sam djeluje vođen svojim profesionalnim i osobnim moralnim načelima.

Kako bi medijsko izvještavanje bilo uravnoteženo, uz etičke standarde koji su većim dijelom definirani raznim kodeksima, u novinarskoj je profesiji važno pridržavati se profesionalnih standarda novinarskog izvještavanja. Malović ističe pet standardnih načela novinarskog izvještavanja: istinitost - svaka informacija mora biti istinita, jer ako nije istinita, nije vijest. Budući da se novinarstvo temelji na informiranju javnosti o činjenicama koje su se dogodile, bez istinitog izvještavanja nema novinarstva; poštenje - od novinara se očekuje da bude objektivan što znači da se ne smije zauzimati ni za jedno stajalište, već pokušati događaj prikazati na što vjerodostojniji način. Poštenje je, dakle, jedna od temeljnih zadaća novinarskog izvještavanja što znači da novinar ima novinarsku dužnost izvještavati objektivno, bez predrasuda, prikazujući sva gledišta određenog događaja kako bi se izbjeglo pristrano izvještavanje; točnost - točnost je važna karakteristika vijesti u kojoj svaka navedena pojedina činjenica treba biti točna. Posebnu pozornost potrebno je obratiti na pisanje imena, brojeva ili datuma kako bi vijest bila točna. Budući da se u procesu pisanja vijesti nerijetko događaju pogreške pri pisanju, novinar je naknadno dužan ispraviti netočnu činjenicu, odnosno informaciju kako bi ona bila vjerodostojna; uravnoteženost - uravnoteženo izvještavanje postiže se predocjenjem svih strana događaja o kojem se piše te provjerom informacija iz više od jednog izvora. Uravnoteženost u izvještavanju potrebna je kako bi se u situacijama poput, primjerice

sukoba, prikazala različita stajališta suprotstavljenih strana, te kako bi se na taj način javnosti osigurale informacije raznih kutova gledišta; nepristranost - nepristranost možemo uočiti u situaciji u kojoj novinar pri izvještavanju ne pokazuje naklonost ka niti jednoj od strana upletenih u vijest o kojoj obavještava. Temelj, ali i svrha novinarskog izvještavanja je upravo u prikazivanju informacije onakve kakva je, bez dodatnih uljepšavanja ili nametanja subjektivnih stajališta i komentara samog novinara (Malović, 2005: 19-42).

Na kraju krajeva njihova autonomija u izboru medija pruža im mogućnost da ostvare i svoje pravo na informiranje iz određenoga izvora, dok druge mogu zaobilaziti ili ignorirati. Mentalitet današnjeg čovjeka ne dopušta da izvor morala i moralnih vrednota bude netko ili nešto izvan čovjeka, izvan njegove svijesti, premda je to dakako vrlo upitno, a za mnoge i neprihvatljivo stajalište.

Kao što novinari u današnje vrijeme od društva traže potporu i podršku, koje i zaslužuju ako steknu njihovo povjerenje, istovremeno moraju „pronaći, primijeniti i iznijeti uzroke i povode vijesti koje objavljuju, priča koje svjedoči i različitih aspekata ljudskog života i društvene zajednice.” Dakle, novinar mora ispravno i objektivno prikazati činjenice, probleme i dileme svakodnevnog života društvene zajednice (Labaš, 2010: 180).

2. MIGRANTSKA KRIZA

2.1. Velike seobe naroda u povijesti

Seobe naroda veliki su pokreti stanovništva u nove prostore, a povijest je pokazala da su ih gotovo uvijek pratile ili im čak prethodile vojske s ciljem osvajanja, kontroliranja i zadržavanja na tim prostorima, navodi demograf Stjepan Šterc u svom radu „Velika seoba naroda“ (2016: 32).

Među osam najvećih seoba naroda u poznatoj nam prošlosti nalazi se i današnja migracija muslimanskog stanovništva prema Europi. Kako bi bolje razumjeli i prepoznali uzroke i posljedice velikih migracija, Šterc redom navodi ostalih sedam seoba, počevši od dolaska Germana oko 5. stoljeća na prostor Rimskoga carstva, koje je ubrzo nakon toga propalo.

Druga velika migracija oko 6. stoljeća kojom su Slaveni zauzeli prostor Bizantskog carstva također je dovela do njegove propasti.

Kao sljedeće dvije velike migracije nabroja naseljavanje Sjeverne Europe Vikinzima te arapsko osvajanje Pirinejskog poluotoka u 8. stoljeću. Četvrti je za naše podneblje vrlo značajan prodor Turaka na Mediteran od 11. do 14. stoljeća i istovremeni bijeg tamošnjeg stanovništva u Zapadnu Europu, nakon kojeg su slijedile migracije južnih Slavena u Sjevernu i Zapadnu Europu. Najvećom migracijom stanovništva u povijesti smatra se emigracija oko 60 milijuna Europljana u 19. i 20. stoljeću iz Europe u zemlje novog svijeta.

Kronološki se predzadnjom migracijom može smatrati ona koja je bila vezana uz Drugi svjetski rat, a ona je oblikom bila prisilna emigracija jer je uključivala preko 20 milijuna izbjeglica iz cijele Europe, prvenstveno iz zemalja gubitnica u ratu. Unatoč njihovim različitim uzrocima, niti jednu seobu naroda nisu spriječila stradanja ljudi u pokretu, ali i domicilnog stanovništva. Isto vrijedi i za zadnju veliku seobu naroda koja još traje, a to je već spomenuta migracija stanovništva iz područja Sjeverne Afrike i Bliskog istoka u Europu, posebice Zapadnu.

U jednom od tekstova iz zbirke napisa i istupa Umberta Eca, autor objašnjava razliku između fenomenologija različitih tipova migracija. Eco razlikuje migracije od imigracija, pri čemu imigraciju definira kao „pojavu kada imigranti (prihvaćeni na temelju političkih odluka) većim dijelom usvoje običaje zemlje u koju imigriraju, a migracija kada migranti (koje nitko ne može uhititi na granicama) radikalno transformiraju kulturu teritorija na koji migriraju” (Eco, 2020: 16). Prije samog početka 21. stoljeća Eco predviđa da će Europa uskoro postati višerasni kontinent jer se danas suočava s migracijom, a ne imigracijom. Također je još tada točno najavio da će ovaj fenomen biti popraćen i krvavim sukobima (2020: 18).

2.2. Migrantski val s Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike prema Europi

Današnja migracija muslimanskog stanovništva prema zemljama Zapadne Europe najveća je u povijesti našeg kontinenta.

Kao sve druge velike migracije, i ova ima svoje uzroke. Za zemlje iz kojih je krenuo izbjeglički val karakterističan je velik prirodni priraštaj. U svome članku Jure Tadić ističe kako

se broj tamošnjeg stanovništva u prijelazu s 20. na 21. stoljeće udvostručio (Tadić, 2016:16). Posljedično je u tim zemljama velik broj mladih bio nezaposlen te su odlučili posao i bolje uvjete za život potražiti u Europi. Iz tog se razloga neprekidno postavlja pitanje razlike između izbjeglica i ekonomskih imigranata. Prema Hrvatskom općem leksikonu izbjeglica je

osoba koja se nalazi izvan zemlje svog državljanstva i koja uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog uvjerenja ne želi ili se ne može staviti pod zaštitu te države. (Gostl, 1996.)

Također važan uzrok emigracije iz dijela arapskih zemlja Mediterana i Podsaharske Afrike upravo je bijeg od ratom uzrokovane nesigurnosti nakon Arapskog proljeća – pokreta koji je trebao uvesti demokraciju. Iako je Europska unija naizgled podržavala svrgavanje diktatora Gadafija i njegova režima u Libiji, zapravo nije učinila ništa kako bi stanovnicima Libije, ali i drugih zemalja u kojima su se paralelno događali slični sukobi, pomogla u tranziciji i gospodarskom razvoju. Tadić o toj temi zaključuje sljedeće: „...te je Libija završila u sukobima naoružanih oporbenih frakcija, postala prostor za ubacivanje snaga ISIS-a i ključna točka nestabilnosti u Sjevernoj Africi.

Slično je bilo i u Tunisu, Egiptu i Siriji.” (2016:17). Dakle, umjesto demokratizacije i razvoja, događaji pripisani Arapskom proljeću doveli su do daljnjih ratnih sukoba, razaranja i protjerivanja domicilnog stanovništva, a sve sa skrivenim ciljem preuzimanja kontrole nad prostorom, njegovim potencijalima, te postavljanja strateških točaka i koridora (Šterc, 2016:31).

Iako je već kroz 2013. i 2014. godinu morskim putem u Europu ušlo oko 600 tisuća imigranata, kao početak ovoga vala uzima se 2015. godina. Samo u toj godini zabilježen je dolazak preko 850 tisuća imigranata koji su većinom stigli kopnenim putem (Šterc, 2016:33), a neki izvori pokazuju brojku od čak 1 800 000 izbjeglica i migranata (Zrinjski, 2016.).

U 2015. godini u Njemačku je ušlo više od 800 000 imigranata, čime je Njemačka zauzela prvo mjesto u Europi po broju imigranata. Gotovo svi imigranti predali su zahtjeve za azil. Da bi dobili azil, imigranti moraju ispuniti određene kriterije. S obzirom na to da pravo na azil imaju izbjeglice, mnogi se pitaju trebaju li ga dobiti svi imigranti. To pitanje postavljaju građani koji se protive politici puštanja izbjeglica preko granica Europske unije te se sukobljavaju sa svojim liberalnijim sugrađanima („Njemačka podijeljena oko izbjeglica: podrška i prosvjedi“, 2015.).

Prvi veći nered nastao je u rujnu 2015. u Dortmundu kada su se prosvjednici protiv izbjeglica sukobili s njemačkom policijom (Brozović, 2015.). Hrvatska radiotelevizija izvijestila je o prosvjedima koji su se dogodili diljem Europe, koje je organizirala Pegida – njemački politički pokret sa sjedištem u Dresdenu. Na prosvjed su se odazvali građani Amsterdama, Praga, Varšave, Calaisa i nekolicine drugih europskih gradova (Brozović, 2015).

Dio toga puta čini i tzv. Balkanska ruta, na kojoj se nalazi teritorij Republike Hrvatske. Najveći priljev ljudi počeo je u rujnu 2015. godine kada je do kraja listopada u Hrvatskoj zabilježen ulazak više od 200 tisuća imigranata.

2.3. Migrantski val kroz Republiku Hrvatsku

Nakon što je Mađarska zbog ogromnog broja migranata zatvorila svoje granice 16. rujna 2015., a Srbija preusmjerila kretanje migranata prema Hrvatskoj u našoj je zemlji počela izbjeglička kriza. Više od 600 tisuća migranata prošlo je kroz Hrvatsku do kraja te godine, pokazalo je izvješće Sigurnosno obavještajne agencije (SOA, 2016).

S obzirom na to da Srbija više nije bila u mogućnosti migrante slati na teritorij Mađarske, počela ih je upućivati preko granice s Hrvatskom. Broj ljudi koje je Srbija puštala iz svoje zemlje bio je mnogo veći nego što je Hrvatska u tom trenutku mogla prihvatiti. Stoga je otvoren prvi prihvatni centar u Opatovcu iz kojeg je organiziran prijevoz izbjeglica do granice s Mađarskom. Tada je predsjednik Vlade Republike Mađarske Viktor Orbán zatvorio granicu i s Hrvatskom te izazvao domino-efekt zbog kojeg su sve zemlje južno od Mađarske također zaustavile migrante, uključujući i Hrvatsku.

Tadašnji predsjednik Vlade Zoran Milanović protivio se zatvaranju hrvatskih granica za migrante te je naglasio da naša država neće postati žarište s prevelikom koncentracijom migranata iz kojeg bi se one razmještale prema ostalim zemljama Europske unije (EU). Hrvatska je politika bila da se migrante pusti u Hrvatsku, zbrine bolesne i nemoćne i preveze dalje do granice s Mađarskom i Slovenijom. Hrvatska uistinu nije bila zemlja u kojoj su se

migranti željeli zadržati, a to pokazuje podatak da je svega 39 izbjeglica zatražilo azil (Zrinjski, 2016).

Iako su europski, a tako i hrvatski čelnici godinama svjedočili stanju i tragičnim slikama patnje u migrantskim kampovima diljem Afrike i Azije te mogli očekivati pokret tih desetaka milijuna migranata upravo prema našem kontinentu, EU svejedno nije bila spremna na taj imigrantski val. U samo nekoliko dana Hrvatska je kao i ostale europske zemlje bila suočena sa stotinama tisuća migranata u potrazi za azilom ili sa željom prolaska kroz našu zemlju na putu do Njemačke na prvome mjestu, ali i drugih najrazvijenijih zemalja EU. Vrlo brzo nacionalni sigurnosni, pravni i ostali sustavi pokazali su se nemoćnima u upravljanju tom kriznom situacijom. Unutar država nije postojao konsenzus o načinu postupanja s migrantima, a kamoli zajednički dogovor među članicama Europske unije.

Geografski položaj Hrvatskoj je 2015. donio ogroman val migranata, koji je sa sobom donio i dodatne probleme hrvatskoj policiji i drugim institucijama. Pojačana kontrola na gotovo svim hrvatskim granicama sa susjednim zemljama dovela je do otvaranja alternativnih, ilegalnih graničnih prijelaza, koje je popratio prekogranični kriminal, protuzakonite migracije te trgovina i krijumčarenje ljudi i robe (Dragović, 2018).

2.4. Sigurnost građana i zaštita granica

Iako je u humanitarnoj krizi poput ove migrantske krize najvažnije pružanje pomoći onima koji traže zaklon od opasnosti i rata ili samo novi dom, svaka država istovremeno je dužna voditi brigu o sigurnosti svojih građana. Ona uvelike ovisi o stanju na granicama države, koja mora jamčiti sigurnost unutar svojih granica, ali i slobodan, nesmetan i zakonit prijelaz državne granice osobama i robi te ujedno omogućiti zaštitu ljudskih prava i sloboda (Vučić, 2019: 32).

S obzirom na to da je Republika Hrvatska članica Europske unije i uz to čini njezinu vanjsku granicu prema državama koje nisu u Uniji, zaštita njezinih granica zahtjevna je je dužina kopnene i morske granice dugačka. Kao članica EU Hrvatska privlači određeni broj migranata čime raste rizik i od kriminala, nezakonitih migracije, trgovine i dolaska, to jest prolaska potencijalnih terorista preko našeg teritorija.

Dodatni problemi nastali su uslijed loših susjedskih odnosa kada su Slovenija i Mađarska zatvorile svoje granice. Neslaganja među tim zemljama nisu se smjela rješavati preko medija već bilateralno ili u Bruxellesu, posebno kada europsko pravo ne prepoznaje tzv. otvaranje koridora za migrante ili izbjeglice za što se u tom trenutku odlučila hrvatska Vlada. Republika Hrvatska je već u to vrijeme aplicirala za ulazak u Schengenski prostor, a postavljanje žičane ograde na granicama sa susjednim zemljama stavilo ju je u vrlo nepovoljnu situaciju (Tadić, 2016: 15). Dodatna kvaliteta ili, bolje rečeno, razina granične sigurnosti se postiže bilateralnom i multilateralnom suradnjom nadležnih tijela susjednih zemalja, bilo razmjenom informacija ili provedbom zajedničkih akcija u čemu su 2015. godine podbacile i navedene zemlje, ali i cijela Unija.

U nemogućnosti rješavanja problema zaštite migranata, ali i vlastitih građana na razini Unije i uz neuspjeh u uspostavi željene kontrole migracijskih kretanja na vanjskim granicama, istovremeno se u Uniji rješenje počelo tražiti u prebacivanju odgovornosti na države u njezinu (bližem ili daljem) susjedstvu, navodi Vedrana Baričević u svome radu „Izbjeglička i migracijska pitanja kao izvor trajne krize Europske unije: neuspjeh europskih politika azila i migracija“. Takve migracijske politike podrazumijevaju razne sporazume i dogovore (kao na primjer financijske) potpore zemljama na ruti migracija prema Europi koji su obvezali ove zemlje na provođenje sustava kontrole migracija i pružanja zaštite migrantima na vlastitom teritoriju, odnosno sprječavanja njihova daljnjeg kretanja prema prostoru EU-a (Baričević, 2015: 7). Upravo takva vrsta aranžmana dogovorena je između EU i Turske s ciljem smanjivanja migrantskog vala prema Europi o čemu će biti riječi u sljedećem odlomku.

2.5. Sporazum Europske unije i Turske o zbrinjavanju migranata

Kao što smo u to vrijeme mogli pratiti u medijima ranije spomenuta mjera u međuvremenu se nametnula kao izgledno rješenje Unije za problem prevelikog broja pridošlih sirijskih migranata. S rastom migrantskih kretanja, koja se od ljetnih mjeseci nisu smanjivala i time uzrokovala sve dublje podjele unutar članica Unije, zemlje u susjedstvu Sirije, posebice Turska kao granica prema Europi postale su slamkom spasa za aktualni problem Unije u izbjegličkoj krizi. Odluka o dodjeli financijske pomoći za zbrinjavanje migranata (3 milijarde eura) i pregovori o mogućoj liberalizaciji viznog režima s turskim predsjednikom Erdoğanom

pokazala je nemoć Europe da sama riješi krizu (Baričević, 2015: 7).

Mnogi su se stručnjaci protivili tom sporazumu jer se tada očekivalo da će iziskivati 16 milijardi eura kojima bi Unija pomogla Turskoj u zbrinjavanju migranata, masovne deportacije sirijskih migranata u Tursku, a primanje turskih migranata u zemlje Europske unije („Dogovor Europske unije i Turske sadrži masovne deportacije i eksperiment s izbjeglicama“, 2016). Osim toga, za provedbu sporazuma bili su potrebni brojni stručnjaci, volonteri i prevoditelji, koje Unija u tom trenutku nije imala. Stručnjaci su upozoravali da se ovim sporazumom kriza ne rješava, već samo udaljava od granica Unije i da se konačno samo stvara privid kraja krize u zemljama Unije („Dogovor Europske unije i Turske sadrži masovne deportacije i eksperiment s izbjeglicama“, 2016).

U intervjuu za Jutarnji list američko-njemački novinar i analitičar geostrategije William Engdahl rješenje ove krizne situacije u Europskoj uniji predstavio je ovim riječima:

Kriza će potrajati sve dok Njemačka i druge zemlje članice EU ponovno ne uspostave svoje državne granice i uvedu sustavnu proceduru kojom će razdvajati stvarne izbjeglice od rata od običnih gospodarskih migranata. Schengenski sporazum u tome ne pomaže i vjerujem kako ćemo se uskoro vratiti na neki oblik nadzora državnih granica. Do toga mora doći, inače nam prijeti skoro uništenje europske kulture i stabilnosti. (Glavić, 2015)

Dakle, postoji mnogo različitih prijedloga za rješenje krize. Jasno je da mjere zatvaranja granica i ograničavanja broja primljenih ljudi u pojedinim zemljama nisu dovoljne i dugotrajne. Hoće li ijedno rješenje od navedenih biti učinkovito ili će se kriza smiriti s vremenom, ne može se reći sa sigurnošću.

3. ISTRAŽIVANJE I METODOLOGIJA RADA

3.1. Metodologija rada, ciljevi, uzorak i hipoteze istraživanja

Cilj je ovoga dijela rada istraživanjem utvrditi kako su određeni portali u Hrvatskoj prikazivali događaje vezane uz migrantsku krizu. Točnije, osnovni je cilj pokazati na koji su

način i koliko profesionalno izvještavali o migrantima, a naglasak smo stavili na senzacionalizam i etički aspekt u novinarstvu. U skladu s time glavna su pitanja predstavljaju li se obje strane objektivno, piše li se o migrantima dostojanstveno i u skladu s Kodeksom časti hrvatskih novinara¹.

Nadalje, specifični ciljevi ovoga su rada istražiti, tj. potvrditi polarizaciju među odabranim portalima. Time želimo ispitati vrijedi li uvriježeno mišljenje da su lijevo orijentirani mediji branili migrante i njihova ljudska prava, a desno orijentirani zagovarali očuvanje sigurnosti na granicama i u zemlji.

„Politički subjekti u suvremenom hrvatskom društvu, poput institucija, medija, pojedinaca i udruga imaju naklonost ljevici ili desnici, vezano uz brojna svjetonazorska pitanja i, ponajviše, odnos prema nacionalnom fenomenu. Mediji kao posrednici između vlasti i građana igraju veoma važnu ulogu u stvaranju pristranosti prema političkim akterima. Vrlo se često događa da se i sami mediji određuju kao nositelji lijevih ili desnih ideologija” navodi Neven Stipčić u radu *Nevjerodostojnost i ideologiziranost hrvatskih portala* (Stipčić, 2018: 9).

U usporedbi desnice i ljevice, ideološki desno orijentirani portali u pravilu su zagovornici konzervativnih stavova poput onog da država s ciljem očuvanja sigurnosti svojih građana ima pravo profilirati i birati koje imigrante će prihvatiti, a koje ne. Mir i sigurnost trebaju biti mogući kroz vojnu i sigurnosnu spremnost. S druge strane, lijevo-liberalni mediji vjeruju da imigranti imaju jednaka prava kao i domicilno stanovništvo, bez obzira na legalnost ulaska u zemlju. Također, stavljaju prava manjina ispred prava većine te zagovaraju tzv. „pozitivnu diskriminaciju“.

Na temelju shvaćanja vrijednosti i uvjerenja različitih ideologija i političkih orijentacija izabrali smo tri internetska portala čije smo članke, to jest novinarske priloge istražili. S obzirom na postojeće mišljenje čitatelja i javnosti, ali i jasno opredjeljenje uredništva među pripadnike lijevo-liberalne struje svrstali smo Jutarnji.hr (portal Jutarnjeg lista) te Večernji.hr (portal Večernjeg lista). Nekadašnji urednik Večernjeg lista i sadašnji glavni urednik Jutarnjeg lista Goran Ogurlić istaknuo je kako bi Jutarnji list trebao biti glasilo liberalnog, socijaldemokratskog usmjerenja s težištem na točnosti i relevantnosti

¹ Kodeks časti hrvatskih novinara opći je nacrt etičkog djelovanja hrvatskog novinara. Donosi opća određenja o pravima i dužnostima hrvatskog novinara, a posljednji je puta revidiran 2009. godine.

(<https://www.tportal.hr/biznis/clanak/ogurlic-i-sluzbeno-postao-glavni-urednik-jutarnjeg-lista-20150216>).

Treći je portal u ovom istraživanju Dnevno.hr, prema nekim navodima desno usmjeren medij pokrenut 2012. godine. „Isključivo desničarski novinarski portal čije kolumne, ali i ostali sadržaj, koketira s radikalnim hrvatskim nacionalizmom” piše Stipčić, te dodaje kako ga analitičari često ocjenjuju kao nepouzdan i neozbiljan izvor informacija (Stipčić, 2018: 21).

S obzirom na to da je najveći migrantski val u Hrvatsku stigao sredinom rujna 2015. godine, upravo ćemo od tog mjeseca započeti s analizom sadržaja. Točnije, početkom rujna 2015. godine konzervativni mađarski premijer Viktor Orban zatvorio je granične prijelaze prema Srbiji i započeo izgradnju ograde čiji je cilj bio spriječiti migrante/izbjeglice da ulaze u Mađarsku. Kada je polovicom rujna granica Mađarske i Srbije efektivno zatvorena za izbjeglice i migrante oni su se okrenuli prema Hrvatskoj. Od toga dana, to jest od 16. rujna 2015. godine migrantska kriza dospjela je i u Hrvatsku.

Upravo stoga će se promatrati dva razdoblja obilježena događajima koji su bili važni ne samo za Hrvatsku već i za cijelu Europu te naravno i za migrante. Prvo dio istraživanja čini razdoblje od 17. do 27. rujna 2015. godine, s time da smo 17. rujna izabrali kao svojevrsni početak krize u Republici Hrvatskoj koja je bila najintenzivnija sljedećih 10 dana, kao i izvještavanje medija o toj temi. Drugi dio koji smo istražili odnosi se na razdoblje kada je Europska unija sklapala dogovor o prihvaćanju imigranata s Turskom, što je označilo privremeno smirenje krize u našoj zemlji, to jest točnije od 7. do 27. ožujka 2016. godine.

Postavili smo hipoteze koje ćemo ovim istraživanjem potvrditi ili opovrgnuti. Prva hipoteza glasi:

H1: Internetski portali o izbjegličkoj krizi nisu izvještavali profesionalno i u skladu s novinarskom etikom.

Pomoćne hipoteze glase:

H2: Jutarnji.hr i Večernji.hr u svojim su priložima zagovarali prihvat migranata te kritizirali aktualnu vlast.

H3: Dnevno.hr u svojim se priložima protivio prihvatu migranata ističući zabrinutost za sigurnost hrvatskih građana.

Na temelju analize sadržaja i njezinih rezultata donijet ćemo zaključak o postavljenim hipotezama.

Analiza sadržaja metoda je istraživanja i analiziranja komunikacije na sustavan, objektivan i kvantitativan način u svrhu mjerenja varijabli. Tri ključne kategorije u analizi sadržaja prema Fredu Kerlingeru su: sistematičnost (pravila po kojima se odabire uzorak), objektivnost (osobni stav i pristranost ne smiju utjecati na rezultate) i mjerljivost (omogućuje sumiranje, usporedbu rezultata i pruža alate za jednostavniju interpretaciju i analizu) (Wimmer, Dominick, 2010: 156).

Proveli smo kvantitativnu analizu sadržaja kako bismo verificirali postavljene hipoteze. Metoda koju smo odabrali za istraživanje u prošlosti je bila fokusirana na pisani materijal, a danas se primjenjuje na verbalne, slikovne i filmske materijale kao i na sve druge kvalitativne sadržaje, što ju čini pogodnom za istraživanje masovnih medija (Halmi, 2003: 361). Kao „istraživačka tehnika kojom se na objektivan i sustavan način kvantitativno opisuje sadržaj nekog aspekta komunikacije“ (Milas, 2005: 500), pogodna je jer se izravnim putem kvantificiraju unaprijed zadane varijable.

Kako bi rezultati analize bili reprezentativni i kako bi se smanjio subjektivni aspekt istraživača, potrebno je odrediti uzorak i vremensko razdoblje istraživanja. Analiza sadržaja ima ponajprije tri osnovna cilja: opisivanje obilježja komunikacije, zaključivanje o događajima koji su joj prethodili te zaključivanje o krajnjim učincima komunikacije (Holsti, prema: Milas, 2005: 502).

Za potrebe istraživanja, kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja te opovrgnule ili potvrdile postavljene hipoteze, analizirali smo sadržaj hrvatskih portala. Metodom analize sadržaja prikupili smo te usporedili razne novinarske priloge i njihovu tematiku kako bismo dobili uvid u medijsko izvještavanje o ovoj temi u Republici Hrvatskoj.

Brojenjem određenih priloga, njihovih naslova, odnosa prema izbjeglicama te državnim institucijama, želi se objektivno i sustavno analizirati sadržaj komunikacije u medijima, u ovom slučaju na internetskim portalima. Za potrebe analize izabrana su tri portala: Jutarnji.hr, Večernji.hr i Dnevno.hr.

Pomoću rezultata analize sadržaja želimo vidjeti pišu li hrvatski portali objektivno ili su pak pristrani i iznose određene informacije u skladu sa svojim mišljenjem i svjetonazorom

kojem određeni portal naginje. Portale smo odabrali upravo zato što su nam za njih najdostupniji izvori odnosno baze članaka/priloga za analizu. U analizu smo uključili neke od najčitanijih portala, točnije Jutarnji.hr i Večernji.hr s jedne, te Dnevno.hr s druge svjetonazorske strane, kako bismo pokušali odgovoriti na ranije postavljene hipoteze istraživanja.

Uzorak istraživanja odabran je pomoću tražilice navedenih portala koristeći ključne riječi: „izbjeglice”, „izbjeglička kriza”, „izbjeglički val”, „migranti”, „imigranti”.

Ovim načinom pretraživanja na sva tri portala u navedenom razdoblju pronađeno je 78 priloga koji pokrivaju temu izbjegličke krize u Hrvatskoj. Portal Jutarnjeg lista u odabranom vremenskom razdoblju objavio je 36 priloga što je najveći broj među tri istraživana portala. Sljedeći je portal Večernjeg lista s 32 objavljena priloga, a zadnji je portal Dnevno.hr koji ih je objavio 10 (Tablica 1).

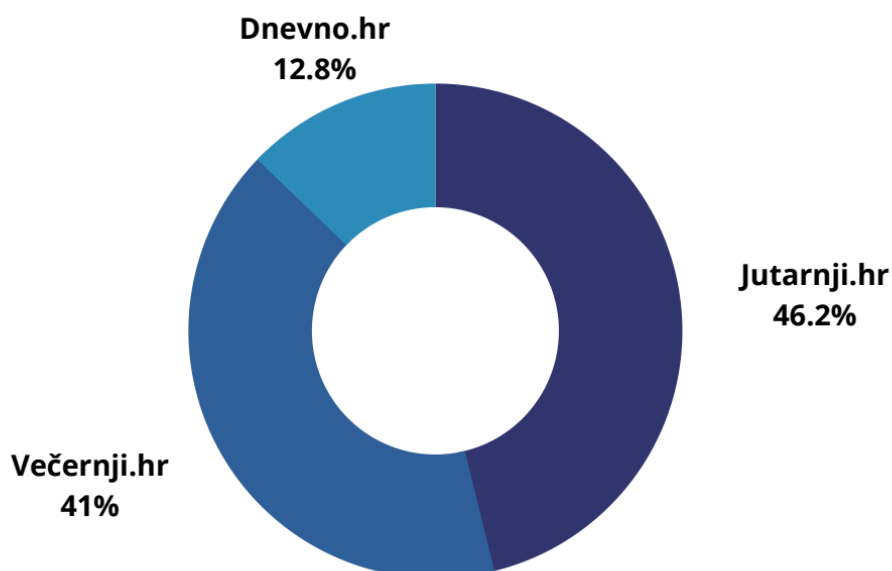
Tablica 1: Broj objavljenih priloga o izbjegličkoj krizi na analiziranim portalima

Ukupno	Jutarnji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr
78	36	32	10

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 1. Postotak objavljenih priloga o izvještavanju o izbjegličkoj krizi u Hrvatskoj u razdoblju od 17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.

POSTOTAK PRILOGA KOJI SE ODOSE NA
IZVJEŠTAVANJE O IZBJEGLIČKOJ KRIZI U HRVATSKOJ U
ANALIZIRANOM RAZDOBLJU

Izvor: Zbirna Tablica 1 (broj objavljenih priloga o izbjegličkoj krizi)

U Grafikonu 1 prikazan je omjer broja objavljenih priloga u tri istraživana portala, od kojih je najveći broj priloga, njih 36, objavio Jutarnji.hr. Večernji.hr objavio je četiri priloga manje, točnije 32, a Dnevno.hr svega 10 priloga o temi izbjegličke krize.

Kako bismo obradili pronađene priloge, osmislili smo matricu podijeljenu na šest kategorija. Rezultati analize svih šest kategorija bit će obrazloženi te podaci o brojevima biti prikazani u tablicama i grafikonima.

U prvoj kategoriji tražili smo tko je autora priloga, a u drugoj smo promatrali dominantni ton priloga, točnije, kakav odnos prevladava prema migrantima i migrantskoj krizi.

U trećoj kategoriji fokusirali smo se na odnos autora priloga prema državnim institucijama, dok smo u četvrtoj kategoriji analizirali pluralnost izvora informacija. Vrsta naslova pitanje je kategorije broj pet, a svrha priloga kategorije šest.

Ovdje je prisutan subjektivni moment jer mi kao čitatelji posjedujemo već neke stavove i mišljenja o cijeloj situaciji. Stoga moramo analizu temeljiti na kvantitativnim rezultatima. Na kraju ćemo uz pomoć rezultata analize donijeti zaključak te odgovoriti na postavljena pitanja.

3.2. Odnos prema migrantima u glavnoj temi Izbjeglička kriza u Republici Hrvatskoj

Jedno od glavnih pitanja u ovome radu način je na koji su mediji izvještavali o migrantima u Hrvatskoj. U tom kontekstu zanimalo nas je kakav ton prevladava u prilogu koji govori o migrantima. Pri donošenju zaključka o tome je li ton pozitivan, negativan ili pak neutralan, vodili smo računa o tome kakve su se činjenice iznosile u prilogu te kritizira li autor ponašanje migranata ili ih možda hvali. Priloge u kojima su se prenosile informacije bez pozitivnih ili negativnih konotacija ocijenili smo kao one u kojima je odnos prema migrantima neutralan.

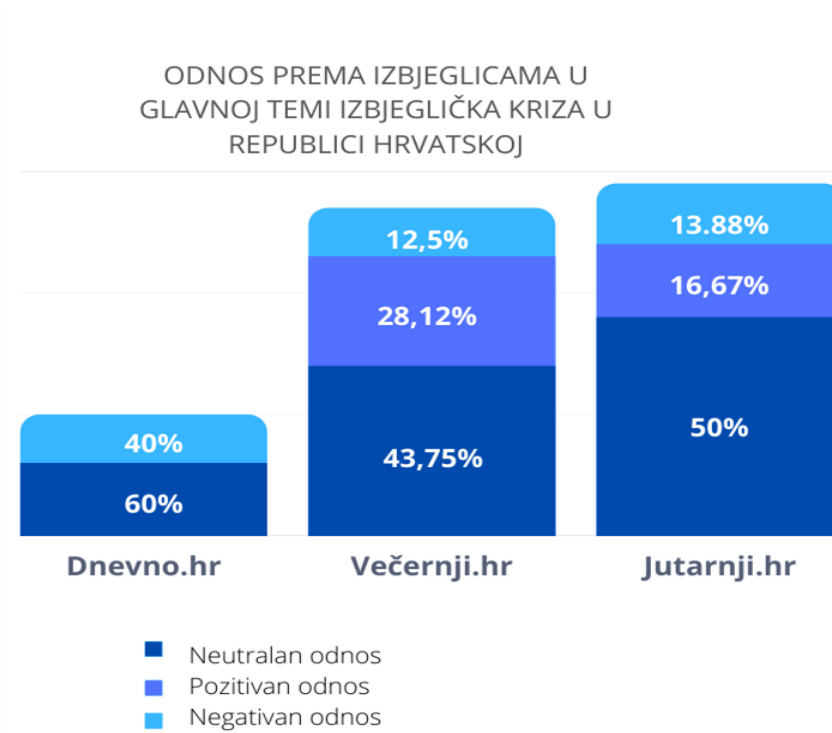
Promotrimo li atmosferu koja prevladava u člancima kada je riječ o migrantima, istraživanje je pokazalo da se o njima pisalo u neutralnom tonu (Tablica 2 i Grafikon 2). Točnije u 38 od ukupno 78 članaka pisalo se neutralno, dok je 18 članaka pisano u negativnom, a 15 u pozitivnom tonu.

Tablica 2. Odnos prema izbjeglicama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Odnos prema izbjeglicama	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Neutralan odnos	6	14	18	38
Pozitivan odnos	0	9	6	15
Negativan odnos	4	4	5	13

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 2. Odnos prema izbjeglicama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Izvor: Zbirna tablica 2 (Odnos prema izbjeglicama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj)

Iz Grafikona 2 možemo vidjeti da je Dnevno.hr u najvećem postotku o izbjeglicama pisao u neutralnom tonu, ali istovremeno o njima nije objavljen niti jedan pozitivan članak. U afirmativnom tonu prema migrantima prednjači Večernji.hr sa 28,12% pozitivnih članaka i najmanjim udjelom negativnih članaka, njih 12,5%. Iako je, kao što smo utvrdili, većina članaka pisana u neutralnom tonu, prethodno navedeni podaci djelomično potvrđuju našu hipotezu u kojoj smo pretpostavili s jedne strane negativan odnos portala Dnevno.hr prema imigrantima, a s druge strane pozitivan odnos Jutarnjeg.hr i Večernjeg.hr. Usporedimo li preostale članke koji ne pripadaju u kategoriju neutralnog odnosa prema migrantima, jasno je da se Dnevno.hr protivi dolasku migranata te u svojim člancima upozorava na potencijalne prijetnje i probleme koje val migranata može izazvati našoj zemlji. Suprotno tome, i Jutarnji.hr i Večernji.hr imaju više pozitivnih u odnosu na negativne članke o imigrantima, što pokazuje njihovu otvorenost dolasku stranaca u Hrvatsku, premda je činjenica da na ovako malome uzorku ne možemo donositi zaključke koji bi se mogli poopćavati.

3.3. Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Republici Hrvatskoj

U ovome smo istraživanju analizirali i odnos objavljenih priloga prema državnim institucijama u izbjegličkoj krizi. Kad govorimo o državnim institucijama, mislimo prije svega na hrvatsku policiju, hrvatsku vojsku te političare i pojedince koji njima upravljaju te ih predstavljaju u medijima. Prve mjere kako bi se zaštitila nacionalna ili unutarnja sigurnost mogu se ili moraju poduzeti upravo na „samoj državnoj crti“, a službe koje poduzimaju takve mjere i radnje preuzimaju dio odgovornosti za cjelokupno stanje sigurnosti na unutarnjem planu (Tadić, 2016: 27).

Pri izvještavanju o radu državnih institucija, nerijetko sami novinari komentiraju (ili kritiziraju) predstavnike i političare. Stoga smo priloge koji sadržavaju kritike autora ili prenose kritike drugih stručnjaka ili oporbenih stranki, uzmemo li u obzir da su novinari svojom voljom prikazali samo negativne komentare iako su u javnosti zasigurno postojali i oni koji bi rad pozitivno ocijenili, kategorizirali kao one u kojima je odnos prema institucijama negativan. Pozitivni članci najčešće prikazuju dobro ophođenje policije ili političara s imigrantima te ističu njihovu zahvalnost, kao i zadovoljstvo hrvatskih građana.

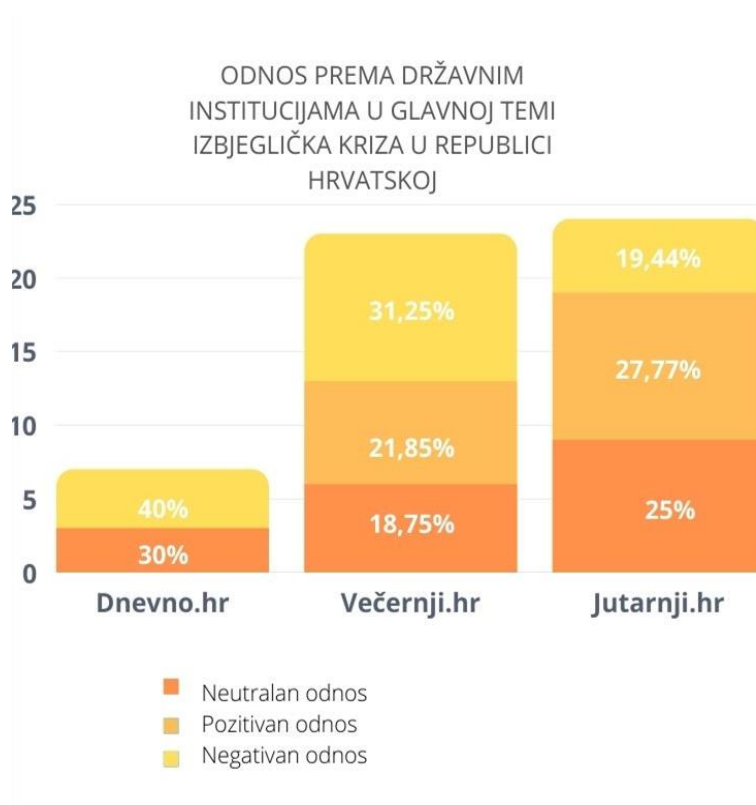
Od ukupnog broja analiziranih priloga, pri izvještavanju o migrantskoj krizi u Republici Hrvatskoj najviše ih je kritiziralo državne institucije i njihov način rješavanja imigrantske krize. Međutim, Jutarnji.hr ipak je objavio više članaka u kojima je odnos prema institucijama bio pozitivan u odnosu na negativne i neutralne članke toga portala. S druge strane, portal Dnevno.hr nije objavio niti jedan članak u kojemu je autor rad institucija ocijenio pozitivnim (Tablica 3).

Tablica 3. Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Odnos prema državnim institucijama	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Neutralan odnos	3	6	9	18
Pozitivan odnos	0	7	10	17
Negativan odnos	4	10	7	21

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 3. Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Izvor: Zbirna tablica 3 (Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj)

Različito od uredništva Jutarnjeg.hr, portali Večernji.hr i Dnevno.hr u najvećem broju svojih priloga kritizirali su državne institucije i način na koji su se one nosile s migrantskom krizom. Kao i u odnosu prema migrantima, najveći udio negativnih članaka i u ovoj kategoriji ima Dnevno.hr, 40% (Grafikon 3). Možemo reći da je politički lijeve orijentacije Jutarnji.hr podržavao tada aktualnu vlast lijevog spektra, ali isto ne vrijedi za Večernji.hr.

3.4. Pluralnost izvora informacija

Temelj medijske vjerodostojnosti čine istinitost i objektivnost u izvještavanju. Na tim načelima čitatelji grade povjerenje u novinare, ali i u one čije nam poruke novinari prenose (Labaš, 2011: 87). Denis McQuail smatra da se koncept objektivnosti temelji na trima čimbenicima: neutralnom predstavljanju subjekta ili objekta o kojem govorimo, izbjegavanju

bilo kojega oblika pristranosti te objektivnosti kao dodatku točnosti i ostalim kriterijima istinitosti (McQuail, 2005: 202).

Pluralnost izvora informacija i njihovi različiti pogledi na predmet o kojemu se piše, neke su od najvažnijih karakteristika istinite vijesti i kvalitetnog sadržaja u novinarstvu. Samo više različitih pogleda na istu temu može biti znak novinarove nepristranosti i težnje za objektivnošću, čime se postiže profesionalnost i etičnost (Raguž, 2011: 198).

Kako bismo pokušali utvrditi jesu li novinari i drugi autori analiziranih priloga bili pristrani u izvještavanju o događajima vezanima uz migrantsku krizu te ako jesu, u kolikoj su to mjeri bili, unutar našeg uzorka istražili smo navedene novinarske izvore. Otkrili smo kako je čak 55 priloga od ukupno 78 napisano na temelju informacija prikupljenih iz jednog ili dva izvora koji temu prikazuju iz iste perspektive (Tablica 4).

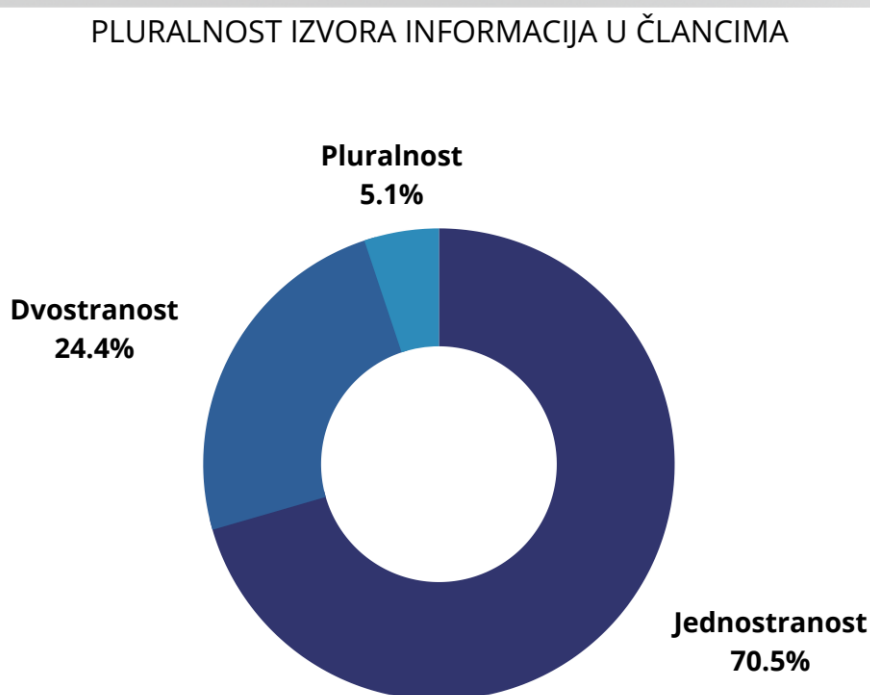
To se odnosi na 80% priloga portala Dnevno.hr, 68,75% Večernjeg, te 69,44% Jutarnjeg (Grafikon 4). Preostalih 19 priloga prikazuju dva izvora iz dvije suprotstavljene strane, što znači da njih samo četiri donose informacije prikupljene iz minimalno tri izvora i tri različita pristupa. Ovi su rezultati istraživanja s time u vezi porazni i zabrinjavajući jer upućuju na značajnu prisutnost jednostranosti pri odabiru i selekciji izvora u većini analiziranih priloga.

Tablica 4. Pluralnost izvora informacija u priložima

Izvori informacija u priložima	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Jednostranost	8	22	25	55
Dvostranost	2	9	8	19
Pluralnost	0	1	3	4

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 4. Pluralnost izvora informacija u priložima

Izvor: Zbirna tablica 4 (Pluralnost izvora informacija u priložima)

3.5. Naslovi priloga

Danas velik izazov novinarima čini upravo pisanje naslova članaka. Prema Jakopoviću informativni naslovi „temelje se na podacima iz priloga, ne prosuđuju i ne vrednuju događaj“, a senzacionalistički naslovi su oni koji „prozivaju, vrijeđaju i krivo interpretiraju podatke“ (2011: 177). Međutim, čitanost elektroničkih publikacija novina danas ovisi najviše o broju *klikova*, koje urednici i novinari pokušavaju pridobiti na razne načine, među kojima se nalaze i senzacionalistički naslovi.

Naslove smo razvrstali u dvije kategorije – informativne i senzacionalističke (Tablica 5). Informativnima smatramo one koji u sebi sadrže informacije iz priloga, dio citata intervjua ili izjave, najavu i slično. Senzacionalistički su oni naslovi kojima je cilj ne samo privući

čitatelja, već ga šokirati, zaprepastiti, ili čak uplašiti. Međutim, ništa od navedenog iz senzacije u naslovu zapravo nema u prilogu.

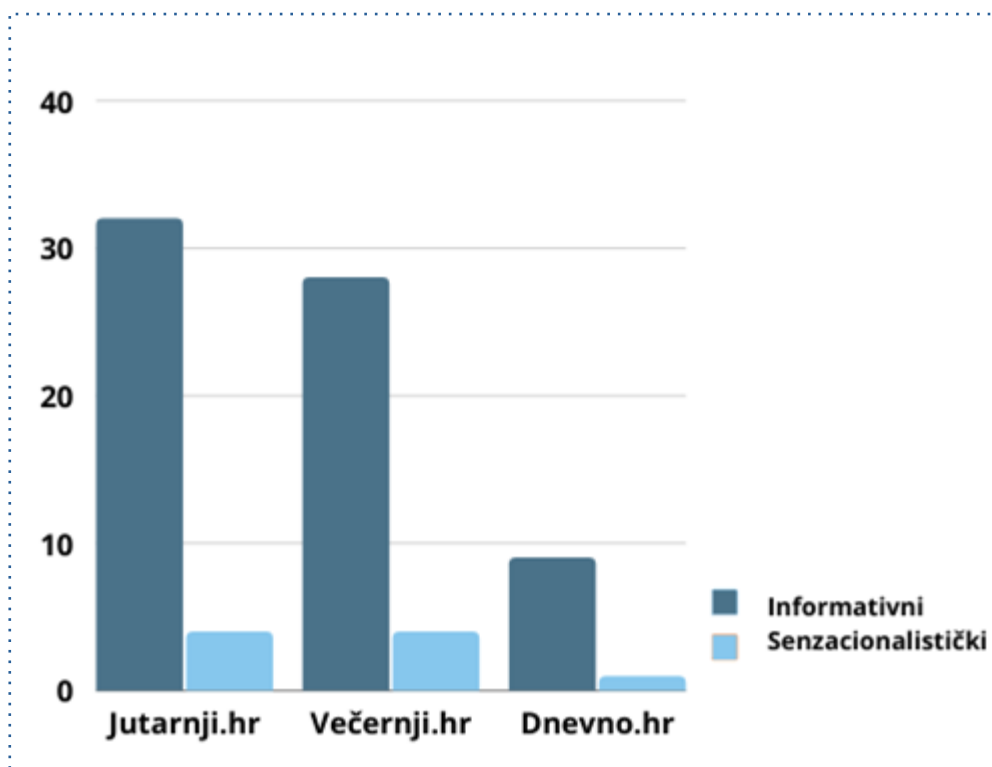
U petoj kategoriji analize sadržaja brojili smo koliko je informativnih, a koliko senzacionalističkih naslova. Najveći broj senzacionalističkih naslova napisali su novinari Jutarnjeg.hr, a najmanji broj novinari Dnevnog.hr. Od ukupnog broja priloga, takvi naslovi čine 11,54% (Grafikon 5).

Tablica 5. Vrsta naslova priloga

Vrsta naslova	Jutarnji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr	Ukupno
Informativni	32	28	9	69
Senzacionalistički	4	4	1	9

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 5. Vrste naslova priloga

Izvor: Zbirna tablica 5 (Vrsta naslova priloga)

3.6. Svrha priloga

Nakon pete kategorije u kojoj smo analizirali vrstu naslova priloga, u šestoj kategoriji pitamo se koja je svrha priloga (Tablica 6). Svaka vijest ima zadatak informirati čitatelje, a članak nas dodatnom obradom određene teme može ne samo informirati, već i educirati. Međutim, u skladu s lošim trendovima u novinarstvu, nekim člancima je jedina svrha senzacija i skupljanje takozvanih *klikova*.

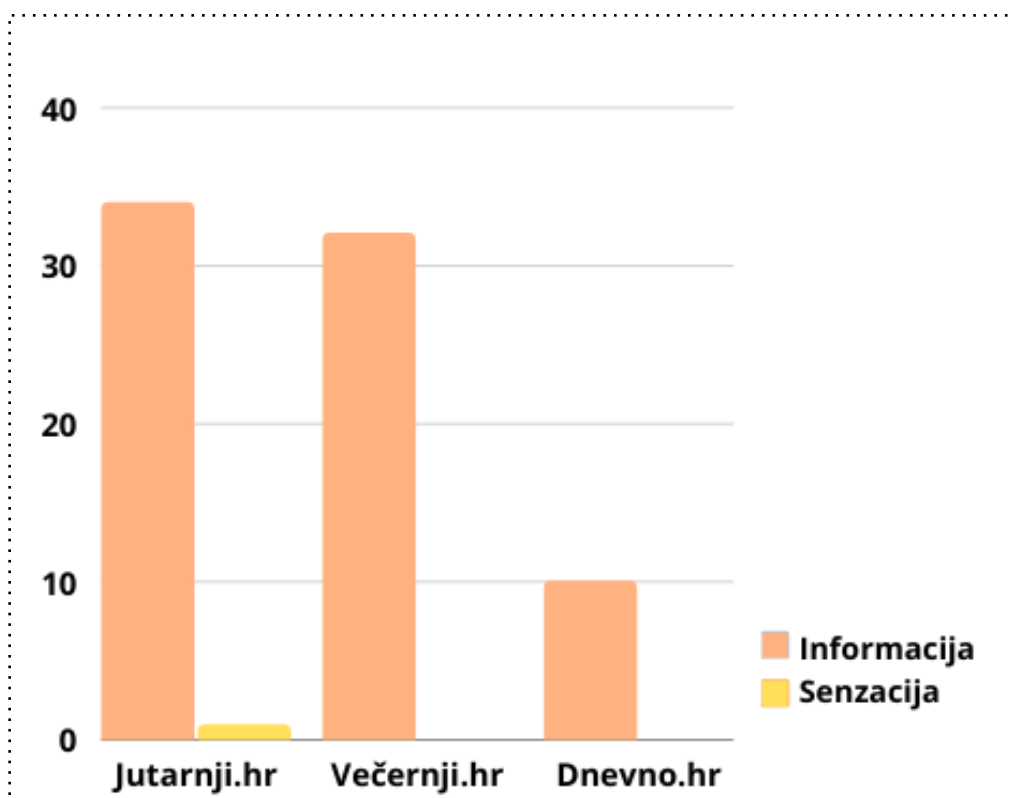
Rezultati u ovoj kategoriji bolji su u odnosu na prethodnu u kojoj je senzacionalističkih naslova bilo 11,54%. Svrha gotovo svih priloga ispod tih naslova ipak je bila informiranje čitatelja. Samo jedan prilog Jutarnjeg.hr nije bio informativne prirode, nego je prenosio informacije koje nisu imale nikakve vrijednosti (Grafikon 6).

Tablica 6. Svrha priloga

Svrha priloga	Jutarnji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr	
Informacija	34	32	10	76
Senzacija	1	0	0	1

Izvor: Jutarnji.hr, Večernji.hr, Dnevno.hr (17.-27. rujna 2015 i 7.-27. ožujka 2016.)

Grafikon 6. Svrha priloga

Izvor: Zbirna tablica 6 (Svrha priloga)

4. RASPRAVA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Ovim smo empirijskim istraživanjem nastojali utvrditi jesu li mediji u Republici Hrvatskoj o izbjegličkoj krizi 2015. i 2016. godine izvještavali u skladu s etičkim načelima novinarske struke te jesu li se urednici analiziranih portala jasno priklonili jednoj od suprotstavljenih strana, u ovom slučaju točnije onima koji su podupirali prihvaćanje imigranata ili onima koji su se tome protivili. Također smo istražili način na koji su mediji pisali o imigrantima te državnim institucijama. Kako bismo došli do jasnih kvantitativnih rezultata, promatrali smo određene aspekte medijskog izvještavanja u člancima objavljenima u izabranom razdoblju.

U analizi sadržaja bilo je obuhvaćeno ukupno 78 priloga pronađenih pretraživanjem na temelju ključnih riječi vezanih uz migrantsku krizu, od kojih je 36 objavio Jutarnji.hr, 32 Večernji.hr i 10 Dnevno.hr.

Najprije smo odredili ton koji je prevladavao u prilogu u odnosu na migrante kako bismo mogli reći odnosi li se autor teksta prema njima pozitivno, negativno ili neutralno. Iako je objektivnost jedan od temeljnih postulata novinarske profesije, veliki dio priloga u istraživanju nosio je u sebi određeni ton u odnosu prema migrantima. Nasuprot tome, stoji činjenica kako medijski djelatnici, bez obzira na novinarski poziv, imaju svoje stavove i mišljenja, koji su teško odvojivi od situacija u kojima se procjenjuje njihova profesionalnost pa s time u vezi Walter Gieber ističe kako je „vijest ono što od nje naprave novinari“ (Kunczik i Zipfel, 2006: 130). No, u svom svakodnevnom radu, oni svakako moraju biti profesionalni i nepristrani, a uravnotežen pristup pri iznošenju različitih mišljenja te odabir stila, izvora informacija i načina prezentacije pokazuju njihovu spremnost da budu objektivni i nepristrani širitelji informacija. Na tom putu, vlastiti ih stavovi ne bi smjeli ograničavati u težnji za ispravnim novinarskim postupanjem. Međutim, pri izvještavanju o analiziranoj temi hrvatski su mediji pokazali suprotno: bili su spriječeni vlastitom projekcijom stavova, mišljenja i pogleda na izbjegličku krizu.

Kao što je ranije prikazano, Dnevno.hr nije objavio niti jedan pozitivan prilog o migrantima, dok su Jutarnji.hr i Večernji.hr objavili više pozitivnih nego negativnih priloga. Ti rezultati djelomično potvrđuju našu hipotezu u kojoj smo pretpostavili s jedne strane negativan odnos portala Dnevno.hr prema imigrantima, a s druge strane pozitivan odnos Jutarnjeg.hr i Večernjeg.hr.

Nakon određivanja odnosa prema migrantima, promatrali smo način pisanja o državnim institucijama. Najviše pozitivnih priloga objavio je portal Jutarnji.hr, a suprotno tomu, rad institucija kritizirala su preostala dva portala, Večernji.hr i Dnevno.hr. Kao i u odnosu prema migrantima, najveći udio negativnih članaka i u ovoj kategoriji ima Dnevno.hr, 40%. Na temelju tih rezultata zaključili smo da je politički lijeve orijentacije Jutarnji.hr podržavao tada aktualnu vlast lijevog spektra, ali isto ne vrijedi za Večernji.hr. Prema navedenim podacima, prepoznaje se određena razina pristranosti jer i bez direktnog opredjeljenja, mediji očigledno dajući više prostora jednoj od suprotstavljenih strana i zauzimaju tu stranu. Samim time, objektivno i nepristrano izvještavanje postaje nemoguće.

Također smo na temelju analize navedenih izvora informacija dokazali značajnu razinu jednostranosti pri prikupljanju i dijeljenju informacija. Naime, samo četiri priloga od ukupno 78 napisana su na temelju informacija prikupljenih iz minimalno tri izvora koja predstavljaju različiti pristup izbjegličkoj krizi. Nadalje, čak 80% priloga portala Dnevno.hr, 68,75% Večernjeg, te 69,44% Jutarnjeg napisana su na temelju jednog izvora, dok preostalih 19 priloga prikazuju dva izvora iz dvije suprotstavljene strane. Zadatak svakog novinara trebao bi biti predstavljanje svih relevantnih i različitih stajališta javnosti, a osobito u polemizirajućim situacijama, kao što je nedvojbeno bila i ova iz 2015. godine.

U ovoj smo analizi promatrali i vrste naslova objavljenih priloga te se pokazalo da je najveći broj senzacionalističkih naslova napisao portal Jutarnji.hr, a najmanji su broj senzacionalističkih naslova napisali novinari Dnevnog.hr. Od ukupnog broja priloga i pripadajućih naslova, senzacionalistički naslovi čine 11,54%. Dakle, informativnih je naslova bilo 88,46%, što se ne poklapa sa brojem priloga informativne svrhe. Analizirajući svrhu priloga pronašli smo samo jedan prilog koji nema informativnu vrijednost što znači da je čak 98,72% njih bilo informativne svrhe.

Uz prethodno navedeno dokazali smo da internetski portali o migrantskoj krizi nisu izvještavali profesionalno i u skladu s novinarskom etikom čime smo potvrdili našu prvu hipotezu. Isto vrijedi i za preostale dvije pomoćne hipoteze jer su rezultati istraživanja pokazali naklonost portala Jutarnji.hr i Večernji.hr imigrantima, a istodobno protivljenje portala Dnevno.hr, premda opet moramo reći kako ne možemo poopćavati na temelju ovolikog uzorka.

Na kraju se postavlja pitanje, s obzirom na kršenje etičkih principa novinarske profesije, jesu li svi aspekti novinarske etike u potpunosti razumljivi urednicima i novinarima te naposljetku i samoj medijskoj publici? Stoga treba naglasiti važnost poziva na odgovornost upravo medijskih djelatnika, medijskih kuća i svih onih koji sudjeluju u prenošenju i konzumiranju medijskih sadržaja. Novinarska bi etika, uz sve zakone o medijima, trebala raditi na razvijanju i podizanju svijesti te na etičkom reguliranju raznih područja ljudske djelatnosti kako bi se olakšalo donošenje ispravnih odluka u konkretnim slučajevima (Labaš, 2005: 283).

ZAKLJUČAK

Slike kolona izmučenih ljudi koji prelaze granice, rijeke i ceste obilježile su izbjegličku krizu u Europi 2015. i 2016. godine. Pozive na solidarnost paralelno je pratila zabrinutost zbog velikoga broja ljudi koji dolaze i postaju potencijalna prijetnja državama primateljicama.

Hrvatski su mediji pomno pratili događaje uzrokovane izbjegličkom krizom te o tome izvještavali hrvatsku javnost. Istraživani portali o toj su temi različito pisali. Prema izbjeglicama je vladao neutralan ton, dok je prema državnim institucijama u člancima portala Dnevno.hr i Večernji.hr prevladavao negativan ton. Jutarnji.hr o državnim institucijama pisao je u pozitivnom svjetlu.

Najvećim problemom izvještavanja o migrantskoj krizi u Republici Hrvatskoj smatramo pluralnost (točnije nedostatak pluralnosti) izvora u priložima s obzirom na to da je većina tekstova napisana na temelju jednog ili više izvora koji prikazuju istu stranu priče znajući da su za kvalitetnu i istinitu vijest pluralnost izvora i objektivnost najvažniji čimbenici. Brojne teorije medija i njihove uloge u društvu, o čemu je bilo riječi u prvom poglavlju, govore o neupitnom utjecaju na čitatelje i publiku općenito. Uzmemo li u obzir mjeru u kojoj vijesti i sadržaj koji primamo kao konzumenti, utječu na javnost, moramo težiti djelovanju u skladu s najvišim etičkim i moralnim načelima.

Humanitarna kriza poput ove izbjegličke krize pokazala je u ljudima ono najbolje, ali nažalost i najgore. Javno mnijenje kao i uvijek ovisilo je o medijima i načinu na koji su izvještavali o imigrantima. Vjerujemo kako je objektivnije izvještavanje u skladu s etičkim načelima novinarstva moglo imati velik doprinos u rješavanju krize. Javnost je trebalo informirati i upoznati s problematikom migrantske krize, bez stvaranja panike iznošenjem površnih i subjektivno interpretiranih informacija.

Iako se čini da je Europska unija učinila sve da što bolje i efikasnije riješi problem izbjeglica i svojih građana, taj problem je ostao neriješen. Zašto političari na vrhu najmoćnijih zemalja Unije nisu poduzeli ništa da se rat na Bliskom Istoku prekine te da milijuni ljudi budu sigurni u svojim zemljama, umjesto da traže novi život u tuđini, što bi im svima zasigurno bilo puno draže – to najvjerojatnije nikada nećemo saznati. Možemo se samo nadati da će svi ti ljudi pronaći sigurnost gdje god se nalazili, a da će Europa sačuvati svoj kulturni i vjerski identitet te ostati kakva je uvijek bila.

POPIS LITERATURE

Knjige:

- Dragović, F. (2018): *Sigurnost Europskih granica i migracije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
- Eco, U. (2020): *Migracije i netolerancija*, Biblioteka Naslijeđe, Zagreb, 16-19
- Gostl, I. (1996) „Izbjeglice“, u: A. Kovačec (ur.) *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 407
- Gunter, B. (2000): *Media Research Methods*, Sage, London
- Halmi, A. (2003): *Strategije kvalitativnih istraživanja u primjenjenim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Zagreb
- Holsti Ole, R. (1968): Content analysis, u: G. Lindzey, E. Aaronson, (ur.), *Handbook of social psychology*, MA: Addison-Wesley, 488-523
- Kunczik, M., Zipfel, A. (2006): *Uvod u znanost o medijima i komunikologiji*, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb
- Malović, S. (2007): *Etika novinarstva*, ICEJ, Zagreb
- Malović, S., Ricchiardi, S. i Vilović G. (2007): *Etika novinarstva*, Sveučilišna knjižara i ICEJ, Zagreb
- Malović, S. (2005): *Osnove novinarstva*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
- Milas, G. (2005): *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Zagreb
- Raguž, A. (2011): Djeca u očima novinara: od selekcije do objave u Glasu Slavonije 2010., u: L. Ciboci, I. Kanižaj, D. Labaš (ur.), *Djeca medija. Od marginalizacije do senzacije*, Zagreb: Matica hrvatska, 189-207
- Ward, S., J., A., (2011): *Ethics and the Media, An Introduction*, Cambridge University Press, New York

Članci i znanstveni radovi:

- Baričević Vedrana (2015): Izbjeglička i migracijska pitanja kao izvor trajne krize Europske unije: neuspjeh europskih politika azila i migracija, *Političke analize*, Vol. 6, No. 23, 6-10
- Bertek Daria (2017): Uloga naslova u tiskovinama i digitalnim medijima na primjeru Jutarnjeg lista (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:360213>
- Ivanuš Željana (2021): Novinarska etičnost pod pritiskom internih skupina – iskustva hrvatskih novinara, *Media, culture and public relations*, 12 (1), 73-90
- Jergović Blanka (2003): Komunikacijska kultura hrvatskih novinara: Medijska scena 1994. *Društvena istraživanja*, 12 (6 (68)), 989-1002
- Jurčić Daniela (2017): Teorijske postavke o medijima – Definicije, funkcije i utjecaj, *Mostariensia*, 21 (1), 127-136
- Labaš Danijel (2010): Luka Brajnović – od vjernosti sebi do vjerodostojnosti profesije. *Medijske studije*, 1(1-2), 171-182
- Labaš Danijel, Grmuša Tanja (2011): Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme, *Kroatologija*, 2: 87–122
- Labaš Danijel, Vizler Ana (2005): Odgovornost primatelja u svjetlu medijske etike, *Nova prisutnost*, III (2), 277-294
- Mraović Branka (1991): Paradigme medijskih utjecaja; *Politička misao*, sv. 28(1): 120-135
- Perinić Jadran (2018): Mogući utjecaj medija u kriznim situacijama na javno mnijenje oblikovanjem sadržaja, Sveučilište u Dubrovniku, 8
- Poler Kovačić Melita (1998): „Što je novinarska etika?“ *Medijska istraživanja*, 4(1): 29-45
- Šterc Stjepan (2016): Velika seoba naroda, *Globus*, 22. 4. 2016: br. 1324
- Šterc Stjepan, Komušanac Monika (2012): Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske-izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija, *Društvena istraživanja*, Zagreb, br. 3, 693-709
- Tadić Jure, Dragović Filip i Tadić Tonči (2016): Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU. *Policija i sigurnost*, 25(1/2016), 14-42

- Vučić David (2019): Velike migracije – Sigurnosna prijetnja hrvatskom prostoru?
Diplomski rad, Zagreb: Hrvatski studiji

Internetski izvori:

- *Asylum statistics* (2016.) Eurostat (Statistički ured Europskih zajednica), http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics (stranica posjećena: 11. travnja 2016.)
- Zrinjski, I. (2016.) „Kako se odvijala migrantska kriza“, *Jutarnji list*, 9. ožujka 2016., <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kako-se-odvijala-migrantska-kriza-na-pocetku-su-izbjeglice-bile-prihvacene-otvorenih-ruku-a-sada-se-zatvara-ruta-kojom-je-proslo-800.000-ljudi/29593/>
- „Njemačka podijeljena oko izbjeglica: podrška i prosvjedi“ (2015.) *Jutarnji list*, internetski portal, 6. rujna 2015., <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/njemacka-podijeljena-oko-izbjeglica-podrška-i-prosvjedi/297604/>
- Brozović, G. (2016.) „Prosvjedi protiv dolazaka migranata u Europu“, *Hrvatska radiotelevizija*, internetski portal, 6. veljače 2016., <http://www.hrt.hr/320916/vijesti/prosvjedi-protiv-dolazaka-migranata-u-europu>
- Glavić, S. (2015.) „Čovjek kojeg zovu prorokom“, *Jutarnji list*, 29. studenog 2015., <http://www.jutarnji.hr/vijesti/covjek-kojeg-zovu-prorokom-rusi-su-ogolili-sad-i-njihove-oligarhe-poput-rockefellera-gatesa-sorosa...-sada-je-jasno-tko-podrzava-isil/193105/>
- „Dogovor EU i Turske sadrži masovne deportacije i eksperiment s izbjeglicama“ (2016.) *Alter Mainstream Info*, internetski portal, 21. ožujka 2016., <http://www.altermainstreaminfo.com/hr/vijesti/odvratni-dogovor-eu-i-turske-sadrži-masovne-1303>
- „Ogurlić i službeno postao glavni urednik Jutarnjeg lista“ (2015.) *Tportal*, 16. veljače 2015., Ogurlić i službeno postao glavni urednik Jutarnjeg lista - tportal
- „George Soros od EU traži da primi milijun izbjeglica godišnje“ (2015.) *Alter Mainstream Info*, internetski portal, 2. studenog 2015., http://www.altermainstreaminfo.com/hr/vijesti/george-soros-od-eu-trazi-da-primi-801?fb_comment_id=991149384262133_992211947489210#f21c35b5492fa8

Zakoni, propisi, kodeksi:

- Kodeks časti hrvatskih novinara 2009.

PRILOZI

Analitička matrica

MATRICA ZA ANALIZU DNEVNIH INFORMATIVNIH INTERNETSKIH PORTALA

Opće značajke priloga

P1. Datum izdavanja:

P2. Naziv internetske publikacije:

- 1) Večernji list
- 2) Jutarnji list
- 3) Dnevno.hr

P7. Autor priloga:

- 1) novinar
- 2) inicijali novinara
- 3) domaća novinska agencija
- 4) strana novinska agencija
- 5) novinska agencija i novinar (redakcija) - npr. HINA/A.G.
- 6) redakcija (s ili bez potpisa redakcije)
- 7) javne osobe, stručnjaci (nisu novinari)
- 8) čitatelji
- 9) ostalo

P10. Odnos prema migrantima u glavnoj temi u prilogu:

- 1) ne može se odrediti
- 2) prevladava pozitivan stav
- 3) prevladava neutralan stav
- 4) prevladava negativan stav
- 5) ravnopravno zastupljen i pozitivan i negativan stav

P10. Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi u prilogu:

- 1) ne može se odrediti
- 2) prevladava pozitivan stav
- 3) prevladava neutralan stav
- 4) prevladava negativan stav
- 5) ravnopravno zastupljen i pozitivan i negativan stav

P13. Broj izvora informacija na koji se prilog poziva:

- 0) ne može se odrediti
- 1) navodi se samo jedan izvor
- 2) navode se dva izvora

- 3) navode se tri i više izvora
- 4) nema izvora informacija

P14. Jednostranost – pluralnost izbora izvora:

- 0) ne može se odrediti
- 1) jednostranost – naveden jedan ili više izvora koji zastupaju istu stranu
- 2) dvostranost – navedena minimalno dva izvora koji predstavljaju različite strane
- 3) pluralnost – navedena minimalno tri izvora koji predstavljaju različite pristupe

P17. Vrsta naslova priloga:

- 1) Informativni
- 2) Senzacionalistički

P17. Svrha priloga:

- 1) Informacija
- 2) Senzacija

Zbirne tablice

Zbirna tablica 1: Broj objavljenih članaka o izbjegličkoj krizi na analiziranim portalima

Ukupno	Jutanji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr
78	36	32	10

Zbirna tablica 2: Odnos prema izbjeglicama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Odnos prema izbjeglicama	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Neutralan odnos	6	14	18	38
Pozitivan odnos	0	9	6	15
Negativan odnos	4	4	5	13

Zbirna tablica 3: Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Odnos prema državnim institucijama	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Neutralan odnos	3	6	9	18
Pozitivan odnos	0	7	10	17
Negativan odnos	4	10	7	21

Zbirna tablica 4: Pluralnost izvora informacija u člancima

Izvori informacija u člancima	Dnevno.hr	Večernji.hr	Jutarnji.hr	Ukupno
Jednostranost	8	22	25	55
Dvostranost	2	9	8	19
Pluralnost	0	1	3	4

Zbirna tablica 5: Vrsta naslova priloga

Vrsta naslova	Jutarnji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr	Ukupno
Informativni	32	28	9	69
Senzacionalistički	4	4	1	9

Zbirna tablica 6: Svrha priloga

Svrha priloga	Jutarnji.hr	Večernji.hr	Dnevno.hr	
Informacija	34	32	10	76
Senzacija	1	0	0	1

Popis grafikona

- Grafikon 1: Postotak objavljenih priloga o izvještavanju o izbjegličkoj krizi u Hrvatskoj u razdoblju od 17. - 27. rujna 2015. i 7. - 27. ožujka 2016.
- Grafikon 2: Odnos prema izbjeglicama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj
- Grafikon 3: Odnos prema državnim institucijama u glavnoj temi izbjeglička kriza u Hrvatskoj
- Grafikon 4: Pluralnost izvora informacija u člancima
- Grafikon 5: Vrsta naslova priloga
- Grafikon 6: Svrha priloga